

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

УДК 811.111

ЗООМЕТАФОРИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Д. В. Ільчук

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група МАР-11,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.філол.н., доцент С. С. Потапчук

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглянуто зоометафори та фразеологічні одиниці із компонентом-зоонімом на позначення фізичного та емоційного станів людини; проаналізовано вибір реалій, з якими співвідносяться характеристики людини, та ознаки, що мотивують метафоричне перенесення найменування у межах моделі ТВАРИНА – ЛЮДИНА.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, метафора, стійке порівняння.

The article deals with zoologic metaphors and phraseological units with the zoonym component denoting physical and emotional state of a person; the choice of objects and marks motivating metaphorical transition within the frames of model ANIMAL – HUMAN BEING is being analyzed.

Keywords: phraseological unit, metaphor, comparison.

Дослідження семантики мовних одиниць є одним із пріоритетних завдань сучасного мовознавства. Предметом такого аналізу постають різноманітні концептуальні сфери, стереотипні уявлення та ситуації, семантичні поля, тематичні групи лексики з точки зору категоризації досвіду і розгляду системи аксіологічних норм певного етносу, лінгвокультурних, символічних та етносеміотичних вимірів мовних одиниць, соціалізації особистості та моделей поведінки в межах певної мовної картини світу.

Питанню дослідження значення, змісту, семантичної наповненості номінативних одиниць присвячували праці провідні мовознавці (Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, В. Г. Гак, М. П. Кочерган, О. О. Тараненко, В. М. Теля, Т. Р. Кияк, М. Е. Рут, О. О. Селіванова, та ін.). Сучасний етап розвитку лінгвістики є епохою семантики. Семантичні зв'язки слів відображають актуальні для людини відношення між предметами та явищами дійсності і, тим самим, передають особливості національного світосприйняття. Проблему мовного значення та різноаспектного вивчення одиниць лексико-семантичного рівня чимало дослідників розглядають як найважливішу серед лінгвістичних проблем. Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства залишається дослідження культурної самобутності народу, яка відображається у мовно-національній картині світу.

Метою розвідки є дослідження семантичних та етнолінгвістичних особливостей зоометафор та фразеологічних одиниць із компонентом зоонімом в англійській мові.

Оцінний характер є одним із головних показників фразеологічних одиниць і навіть вважається обов'язковим у їхньому семантичному наповненні [1, С. 32]. У сфері фразеології найбільш яскраво виражається національний спосіб світосприйняття. Вивчення семантики і внутрішньої форми фразеологічної одиниці дозволить через усвідомлення смислових і

питомих орієнтацій, зафіксованих у них, встановити особливості світобачення англійського народу і реконструювати культурно-мовні архетипи, які розуміються як: культурні першообрази, уявлення-символи про людину, її місце в світі та суспільстві. Саме фразеологічні вирази становлять найбільший інтерес у цьому плані, адже вони безпосередньо відбивають позамовну дійсність і мають образно-символічну основу.

Метафора є універсальним явищем людської мови. Її універсальність виявляється в просторі і часі, в структурі мови і у функціонуванні, вона притаманна усім мовам і в усі епохи, охоплює всі аспекти мови і її функціональні різновиди. Не дивлячись на значне різноманіття людського суспільства, способів мислення та реакцій, у фізичному та психічному устрої людини є природна подібність, яка дозволяє існувати універсальним метафорам, мова в своїй основі метафорична.

Метафора визначається як семантичний процес, при якому форма мовної одиниці чи оформлення мовної категорії переноситься з одного референта на інший на основі тієї чи іншої подібності при відображенні у свідомості людини. Не дивлячись на значну кількість наукових праць, що присвячені метафорі, власне семасіологічні питання, що пов'язані з функціонуванням метафори в словниковому складі мови, залишаються недостатньо вивченими.

Антропоцентрична парадигма сучасної мовознавчої науки передбачає аналіз мовного матеріалу крізь призму людини, яка є природним виміром та еталоном для порівняння інших об'єктів. Тварини, насамперед свійські, а також дикі, з якими людина традиційно стикалась в побуті, становлять собою одне з найближчих кіл оточення.

Така характеристика може стосуватись різних чинників життя та діяльності людини, психологічного, ментального, фізичного, емоційного стану, опису зовнішності, різноманітних аспектів стосунків між людьми, або між людиною та соціумом. Основою для такого перенесення значення є концептуальна метафора «тварина – людина», яка набуває розгалуження в різні сфери опису буття та діяльності людини.

Зовнішність людини як частина її фізичного образу може викликати асоціацію із твариною, наприклад, порівняння з мавпою – *ugly as a dead monkey* [2, С. 59]. Прикраси як елемент зовнішнього вигляду людини також метафорично відображені в зоонімічній сфері – *monkey-trap* «article or decoration to help a woman charm the man» [2, С. 59].

Незграбна манера ходити також викликає асоціацію із коровою – *cow-footed* «of someone who wears out shoes one-sidedly» [2, С. 128]; *cow-hocked* «thick-ankled, clumsy-footed» [2, С. 128]. Ще однією твариною, яка асоціюється із непривабливою зовнішністю, є свиня – *fat as a pig* [2, С. 138].

Людина, яка має добрий апетит, може бути метафорично позначена як *a tiger for having appetite for something* [2, С. 58]. Якщо ж людина знаходиться в стані алкогольного сп'яніння, вона викликає в оточуючих асоціацію з мавпою: *drunk/wise as an ape* [2, С. 58].

Неабияка фізична сила людини актуалізується у зооморфній метафорі *bear-hug* «an embrace with both arms where the victim is strained to the breast by main strength» [2, С. 59], використовуючи образ ведмежих обіймів як еталону сили. Ще однією метафорою на позначення фізичної сили є лексична одиниця *bull-moose* «very large, strong man» [2, С. 60]. Сильним, товстим в англійській фразеології є бик, про що свідчать варіації стійкого народного порівняння *fat, strong as a bull* [2, С. 126].

Фізичний стан холоду відображено у порівнянні з компонентом-зоонімом *cold as a polar bear's backside* [2, С. 59]. Гаряча ж погода асоціюється із періодом, коли змії буквально «тануть» від спеки: *hot enough to melt snakes* [2, С. 60]. Голодна людина також порівнюється із вовком, що притаманно багатьом лінгвокультурам, в тому числі й англійській: *hungry as a wolf* [2, С. 247].

Емоційний стан людини також віддзеркалюється у зоонімічних метафорах. Наприклад, меланхолійний настрій призводить до наступного порівняння: *melancholy as a sick monkey* [2, С. 59].

Гордість, коли людина пишається чимось, описується за допомогою цікавого фразеологічного звороту, який використовує як еталон гордість собаки, якому хазяїн прив'язав букетика до хвоста: *proud as a gardener's dog with a nosegay tied to his tail* [2, С. 285].

Людина в стані задоволення від чогось в англійській фразеології прирівнюється до собаки з двома хвостами: *pleased as a dog with two tails* [2, С. 285].

Стан розлюченості викликає в народній фразеології порівняння із биком – *angry as a bull* [2, С. 126]. Лють, злість може також бути вираженою і через образ кота – *fierce as a cat* [2, С. 290]. Якщо ж людина налякана кимось чи чимось, її стан страху метафорично порівнюється із куркою у сталому виразі *hen-hearted* «feeble, timid, easily panicked» [2, С. 147].

Незручна ситуація, становище, коли людина почуває себе не в своїй тарілці в англійській мові описується за допомогою сталих виразів із «котячим» компонентом: *like a cat in a bonfire* «don't know which way to turn» [2, С. 293].

Кіт в небезпечній ситуації став джерелом ще декількох фразеологічних зворотів: *fast as a scalded cat to the cat-hole* [2, С. 293]; *the scalded cat fears cold water* «an unhappy experience can make you overcautious» [2, С. 293]; *like a scalded cat* «going more quickly than usual» [2, С. 293]; *an old cat will not burn himself* «experience brings caution» [2, С. 293].

Емоційний стан огиди, ненависті, відрази до іншої людини може викликати її метафоричне порівняння із жабою, що підтверджується лексичною одиницею *toad* «disgusting, hateful person» [2, С. 236].

Отже, у статті було виокремлено сфери метафоричного перенесення, які описують людину в її традиційному щоденному житті, а саме: 1) опис фізичного стану та кондицій людини, 2) опис емоційного стану людини. Аналіз зоометафор засвідчує специфічність вибору реалій, з якими співвідносяться певні характеристики людини, та ознак, що мотивують метафоричне перенесення найменування у межах моделі ТВАРИНА – ЛЮДИНА.

Основними сенсами, які передають зоометафори та фразеологізми з компонентом зоонімом в англійській мові в сфері фізичного стану людини, є наступні: зорові характеристики, зовнішність людини, сила, рухливість, ментальні характеристики, фізичні умови холоду та голоду. Сенсами, що передаються в групі емоційного стану, є роздратування, радість, страх, почуття незручності, ненависті.

1. Алефиренко Н. Ф. Проблема фразеологического значения и смысла (в аспекте межуровневого взаимодействия). Астрахань : Изд-во Астраханск. гос. пед. ун-та, 2000. 220 с. 2. Wilkinson P. R. A thesaurus of traditional English metaphors. London ; New York : Routledge, 1993. 490 p.